

5. Шура Н.О. Принципи публічного адміністрування як регулятори соціально-економічних процесів у національній економіці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 14. С. 260–263.

6. Мусієнко Т.В. Принципи державного управління у сфері альтернативної енергетики України. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 404–408.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-50>

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Перкальов Андрій Олексійович

аспірант кафедри права

*Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Сімейні конфлікти є складовою життя будь-якої сім'ї. Їх вирішення потребує від учасників терпіння, взаєморозуміння, вміння пошуку компромісів, проте іноді «градус» конфлікту настільки підвищений, що призводить до перешкод його врегулювання самостійно учасниками. При неможливості самостійного врегулювання сімейного конфлікту найчастіше учасники звертаються до суду, чим дуже затягується процес вирішення спірних питань та створюються значні навантаження на судову систему України.

Розгляд судом справи не означає, що спір буде врегульований, сторони отримають необхідний для них позитивний результат і що поставлене судом рішення буде виконано, тому питання позасудового вирішення спору/конфлікту виходить на перше місце. Юристи, експерти в галузі права, юридичні особи, фахівці почали змінювати акценти, впроваджувати та застосовувати замість судового розгляду справ більш формальні процедури вирішення спорів. Ці процедури відомі під назвою «Альтернативне вирішення спорів» [1, с. 57]. Альтернативне вирішення спорів (Alternative Dispute Resolution – ADR) є ключовим елементом сучасної правової системи, спрямованим на забезпечення ефективного, швидкого та економічного вирішення конфліктів поза рамками традиційного судочинства. Під альтернативними способами вирішення спорів у вузькому значенні слід розуміти систему неформальних позасудових процедур, спрямованих

на вирішення або врегулювання спорів (конфліктів) без залучення державних юрисдикційних органів, що існують як альтернатива судовій формі захисту [1, с. 58].

Для створення сприятливих умов громадянам при вирішенні спірних питань, пошуку більш гнучких і доступних способів захисту прав, які знижують навантаження на судову систему та забезпечують вищий рівень задоволення сторін, державою з урахуванням міжнародного досвіду інших країн здійснюється модернізація правової системи України шляхом впровадження на ряду з наявною судовою системою України альтернативних способів вирішення конфліктів (спорів).

Серед способів мирного вирішення спорів, зокрема й сімейних, основними є переговори та медіація, крім того, це й колаборативна процедура, інститут омбудсмена, експертна оцінка ситуації тощо. Віднедавна, із внесенням відповідних змін до процесуальних кодексів України, такою можна вважати й процедуру врегулювання спору за участі судді [2, с. 9]. На законодавчому рівні в Україні визначені для застосування такі альтернативні способи вирішення конфліктів як переговори, медіація, третейський суд та врегулювання спору за участі судді.

Так учасники сімейного конфлікту при наявності взаєморозуміння та бажання знайти точки дотику у вирішенні спірних питань можуть його врегулювати самостійно в результаті переговорів. Переговори – це процес, за допомогою якого вирішуються суперечки (спори) між сторонами без залучення третьої сторони (посередника) і досягається компроміс. Переговори зосереджені на тому, щоб сторони самостійно вирішували існуючі суперечки на власний розсуд [3, с. 27]. Домовленості, що будуть досягнуті учасниками конфлікту в результаті переговорів, за бажанням, можуть бути зафіксовані шляхом укладення різних договорів, зокрема, але не обмежуючись, шлюбного договору, договору про поділ майна подружжя, договір про забезпечення та виховання дитини, спадковий договір тощо. Особливості укладення договорів, що стосуються сімейних відносин, визначені чинним законодавством України, проте для їх укладення з дотриманням усіх положень нормативно-правових актів в учасників сімейного конфлікту виникає необхідність звернутися до спеціалістів у відповідній сфері.

Таким чином в разі можливої комунікації сторін конфлікту вони вступають в переговори без допомоги сторонніх осіб, це так звані прямі переговори, проте також існують переговори за участю посередника – медіація.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [4]. Тобто, медіація є переговорами, що мають

певну структуру та проводяться нейтральним посередником. Медіація відрізняється від переговорів та інших способів спорів тим, що фактично сторони самі генерують рішення, які мають ними прийматися та відповідно виконуватися, що якісно впливає на процент виконання таких рішень. Медіатор лише сприяє напрацюванню таких рішень та усвідомленню сторонами спору таких нюансів та обставин, які є основою для ухвалення рішення сторонами. Сам посередник не пропонує жодних рішень, а поготів не спонукає сторін до ухвалення якогось із них. [2, с. 9-10]. Така процедура вирішення конфліктів (спорів) передбачена чинним законодавством України, й можлива для застосування при вирішенні сімейних конфліктів (стаття 3 Закону України «Про медіацію») [4] як до, так і на будь-якій стадії судового процесу (стаття 49 ЦПК України) [5]. Ця процедура на даний час не набула великої популярності при вирішенні сімейних відносин, хоча такий спосіб вирішення сімейних конфліктів є дуже популярним у міжнародній практиці.

Третейське судочинство (арбітраж) – альтернативний квазісудовий спосіб розгляду та вирішення конфліктів, що полягає в розгляді та вирішенні спору особою (особами), які обрані та уповноважені сторонами на ухвалення обов'язкового для сторін рішення за результатами розгляду справи по суті на основі повного та всебічного дослідження обставин справи за результатами змагальної процедури. [1, с. 61]. Можливість розгляду сімейних конфліктів третейським судом закріплено статтею 6 Закону України «Про третейські суди», крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів) [6], проте на практиці в Україні не застосовується такий спосіб врегулювання сімейного конфлікту внаслідок низької інформованості населення та недовіри населення до недержавної установи щодо вирішення їх особистих прав та обов'язків.

Окрім описаних вище альтернативних способів вирішення сімейного конфлікту, законодавством України передбачено ще один спосіб – врегулювання спору за участю судді (Глава 4 ЦПК України) [5]. Такий спосіб не є медіацією, може мати елементи переговорів та експертного консультування, процедура передбачена та регламентована нормами законодавства України [2, с. 9-10]. Можливість застосування такої процедури врегулювання спору за участі судді при вирішенні сімейного конфлікту можливе за згодою сторін до початку розгляду справи по суті в суді (стаття 201 ЦПК України) [5].

Тобто, правова система України здійснює свій розвиток у напрямку створення альтернативних способів вирішення спірних питань, у тому числі й відносно сімейних конфліктів, без участі судових органів, проте

їх популярність в Україні є дуже низькою та малоефективною. Виникає необхідність у популяризації альтернативних способів вирішення сімейних конфліктів серед безпосередніх учасників сімейного конфлікту, адже мирне та позасудове вирішення сімейного конфлікту допомагає виробити взаємоприйнятне рішення та зберегти здорові взаємовідносини учасників конфлікту та дітей, що є пріоритетним у врегулюванні сімейного конфлікту.

Література:

1. Лариса Швецова. Альтернативні способи вирішення спорів. Вісник Національної асоціації адвокатів України. 2024. № 1-2 (98). С. 57-66.

2. Гаро Г.О. Мирне вирішення сімейних спорів / Г.О. Гаро, О.М. Спектор, Т.В. Водоп'ян, Т.В. Білик, А.В. Кричина, С.С. Стадник, Т.М. Жидачек, И.Л. Бабішена. Х.: Фактор, 2019. 80 с.

3. Ю.О. Петреній. Медіаторні технології у вирішенні сімейних конфліктів / кваліф. робота бакалавра. Запоріжжя, 2024. 61 с. <https://dspace.znu.edu.ua/jsui/bitstream/12345/20177/3/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%AE.%D0%9E.pdf>.

4. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 20.01.2025).

5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.01.2025).

6. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року № 1701-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#n14> (дата звернення: 20.01.2025).